

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Ewa Sobór

Wizytator ds. ewaluacji, KO w Łodzi

„Granice geograficzne nie do końca stanowią jeden świat”

Rumuński system edukacji

W dniach 17 – 24 października 2010 roku miałam okazję wraz z grupą wizytatorów z kuratoriów oświaty w Polsce wziąć udział w wizycie studyjnej w ramach realizacji Projektu „Program Wzmocnienia Efektywności Systemu Nadzoru Pedagogicznego i Oceny Jakości Pracy Szkoły” organizowanej przez Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Poznałam rumuński system oświaty i formy sprawowania nadzoru pedagogicznego. W trakcie poszczególnych wizyt spotkaliśmy się z przedstawicielami władz oświatowych, szkół i uczelni wyższych oraz z instytucjami prowadzącymi ewaluację. Na Uniwersytecie Bukaresztańskim, na Wydziale Psychologii i Pedagogiki odbyła się sesja poświęcona rumuńskiemu systemowi edukacji. Jest on zbliżony do obowiązującego w Polsce. Od 2003/2004 uczniowie zaczynają obowiązkową edukację w wieku 6 lat. Uczniowie mogą zacząć realizację obowiązkowej edukacji w wieku lat 7, jeżeli ich rodzice bądź prawni opiekunowie wystosują stosowną prośbę. Możliwe jest też rozpoczęcie nauki przez dzieci 5 - letnie ale musi być to poparte opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej. Obowiązek nauki trwa do X klasy (15/16 rok życia).

85% dzieci w wieku od 3 do 5 lat uczęszcza do przedszkola. Dzieci pięcioletnie objęte są obowiązkową edukacją przedszkolną. Szkoła podstawowa obejmuje 4 lata czyli klasy od I do IV (6-10 lat). Dalsza nauka odbywa się w gimnazjum trwającym również 4 lata (10 - 15 lat). Po ukończeniu gimnazjum uczniowie rozpoczynają dalszą edukację, która może odbywać się w liceum teoretycznym lub akademickim o charakterze ogólnokształcącym, liceum profilowanym o kierunku sportowym, teologicznym, plastycznym, artystycznym bądź liceum technicznym. Uczniowie kończący liceum o charakterze ogólnokształcącym, profilowanym i technicznym zdają egzamin maturalny. Ponadto uczniowie liceum technicznego otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe. Nauka w liceum trwa 4 lata a w liceum technicznym 5 lat. Oprócz wcześniej wymienionych form uczniowie po gimnazjum mogą rozpocząć naukę w szkole usług i sztuki (szkoła rzemieślnicza). Nauka trwa 3 lata. Kończy się ona przygotowaniem do wykonywania zawodu (np. murarz, ślusarz). Po ukończeniu XII klasy (17-18 lat) absolwenci mogą podjąć pracę, kontynuować naukę na dwustopniowych studiach wyższych lub w szkole policealnej. Po ukończeniu studiów magisterskich można podjąć dalszą naukę w ramach 3- lub 4- letnich studiów doktoranckich. Obecnie system nauczania w Rumunii przeżywa transformację i w najbliższym czasie ulegnie modyfikacji.

W przedszkolach naukę prowadzą instruktorzy, w szkołach podstawowych uczy jeden nauczyciel. Od gimnazjum praca nauczycieli związana jest z przedmiotem.

Szkoły mogą pracować jako samodzielne jednostki lub być połączone w zespoły. Prowadzone są przez samorządy, które otrzymują subwencję państwową. System nauczania jest scentralizowany i jednolity. Około 80% szkół realizuje ogólnokrajowy program nauczania. W pozostałych 20% program ten ustalany jest przez szkołę.

W Rumunii na każde urodzone dziecko, rodzice otrzymują zasiłek, który jest jednakowy dla wszystkich i nie jest on uzależniony od sytuacji materialnej rodziny. Zasiłek ten wypłacany jest do momentu ukończenia przez dziecko nauki.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

W szkołach obowiązuje dziesięciostopniowa skala oceniania. W klasach młodszych jest ocena kwalifikacyjna.

Ogółem w Rumunii istnieje 275 426 nauczycieli w tym 31 973 zatrudnionych jest na wyższych uczelniach. Natomiast uczniów jest 4 322 636 w tym studentów 891 098.

W Narodowym Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego i Technicznego poznaliśmy elementy systemu zarządzania jakością edukacji zawodowej i technicznej w skali Rumunii i Unii Europejskiej. System Edukacji Zawodowej i Technicznej w Rumunii realizowany jest na trzech poziomach:

- I – absolwent jest pracownikiem wykwalifikowanym,
- II – absolwent jest technikiem,
- III – absolwent studiów technicznych.

Nadzór nad szkołami zawodowymi sprawuje CNDIPT – Centrum Nadzoru, które zajmuje się kontrolą i przygotowaniem narzędzi oraz ARACIP - Agencja Zarządzania Jakością, która sprawuje nadzór całościowy i wyznacza standardy pracy szkół. W Rumunii, w szkolnictwie zawodowym szczególną uwagę przywiązuje się do ulepszenia skuteczności edukacyjnej systemu a także przygotowania ucznia do mobilności zawodowej, wyposażonego w umiejętności kluczowe i kompetencje społeczne. W rumuńskim systemie edukacji funkcjonuje, podobnie jak w Polsce system uznawalności dyplomów potwierdzających kwalifikacje zawodowe obowiązujący w Unii Europejskiej.

W ramach wizyty studyjnej mieliśmy okazję odwiedzić Rumuńską Agencję Zapewnienia Jakości w Edukacji (ARACIP). Podczas spotkania dyrektor Agencji, zaprezentował uczestnikom cele i zasady funkcjonowania państwowej instytucji powołanej do zewnętrznej oceny jakości kształcenia oferowanego przez instytucje edukacyjne i inne organizacje oraz wydawania zezwoleń, akredytacji i ewaluacji zewnętrznej w szkole. ARACIP posiada osobowość prawną i własny budżet przychodów i kosztów.

Wśród wymienionych działań jako szczególnie ważne wskazano między innymi:

- dokonywanie oceny i akredytacji usług edukacyjnych;
- prowadzenie badań i oceny jakości w szkołach, zarówno publicznych, jak i niepublicznych w Rumunii;
- przeprowadzanie ewaluacji zewnętrznej i monitorowanie w szkołach i placówkach oświatowych co najmniej raz na pięć lat;
- opracowywanie propozycji standardów, wskaźników, metodologii oceny i akredytacji instytucjonalnej, przewodników dobrej praktyki oraz przedstawienie zasad opracowywania raportów z prowadzonych badań.

Dyrektor Agencji wyjaśnił, że eksperci prowadzący ewaluację zewnętrzną w szkole są czynnymi zawodowo nauczycielami, z odpowiednimi kwalifikacjami w zakresie ewaluacji. Zadania swoje wykonują poza własnym okręgiem zamieszkania (tzn. poza obszarem działania danego kuratorium).

Wszystkie sporządzane raporty, a także narzędzia badawcze są dostępne na stronie internetowej Rumuńskiej Agencji Zapewnienia Jakości w Edukacji.

W Technicznym Collegium Przetwórstwa Żywności, dyrektor szkoły zapoznała nas z celem kształcenia w technikum, zwróciła uwagę, że jest to w głównej mierze wykształcenie człowieka kompatybilnego z europejskim rynkiem pracy. Zwróciła uwagę na fakt, że od 1994 roku rozpoczęły się duże zmiany w ramach współpracy z Unią Europejską. Rezultatem udziału w programie Phare jest m.in. szereg zmian w zarządzaniu, zasobach ludzkich i materialnych szkoły. Podkreślono, że jednym z priorytetów jest rozwój zarządzania jakością.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Ponadto zaprezentowano organizację i zasady prowadzenia ewaluacji wewnętrznej, przedstawiono również narzędzia stosowane podczas ewaluacji, wypracowane przez nauczycieli. Omówiono działania podejmowane w szkole w celu podniesienia jakości pracy. Należy podkreślić, że w rumuńskich szkołach wyniki monitoringu przedstawia się raz na trzy miesiące, natomiast wyniki całościowej ewaluacji wewnętrznej zawsze na koniec roku szkolnego.

Instytut Badań i Edukacji (Institute of Educational Sciences – IES), który jest jednostką samodzielną, podporządkowaną Ministerstwu Edukacji Narodowej jest w Rumunii jedynym instytutem prowadzącym badania w placówkach oświatowych do poziomu uniwersyteckiego.

Tu zaprezentowano nam strukturę i zadania tej instytucji. Dowiedzieliśmy się, że Instytut powstał w 1990 roku. Zatrudnia 77 osób, w tym 60 pracowników naukowych, którzy prowadzą badania bezpośrednio w placówkach. Pracownikami Instytutu są osoby z różnorodnym wykształceniem: psychologicznym, pedagogicznym, socjologicznym, matematycznym, technicznym, posiadający gruntowne przygotowanie teoretyczne.

Struktura Instytutu przedstawia się następująco:

- Departament Teorii Edukacji
- Departament Programów
- Departament Polityki Edukacyjnej
- Departament Zarządzania w Oświacie
- Departament Doradztwa i Kształcenia Ustawicznego.

Instytut działa na podstawie czteroletniego planu zatwierdzonego przez MEN. Do zadań poszczególnych departamentów należy opracowywanie i realizacja projektów, między innymi: wprowadzenia nowego systemu kształcenia inspektorów edukacji, projektu dotyczącego edukacji religijnej, rodzinnej, sposobów edukacji wczesnoszkolnej, projektu interwencyjnego, które obecnie realizowane są w 24 wybranych szkołach, projektów unijnych (Leonardo da Vinci, eTwinning). Innym zadaniem instytutu jest przygotowywanie narzędzi do badań (np. elektronicznego kwestionariusza) dotyczącego poziomu edukacji konkretnego ucznia i zdobytych przez niego dotychczasowych kompetencji w formie portfolio. Zadanie to wzbudziło największe zainteresowanie. Obecnie trwają prace nad wprowadzeniem obowiązkowego portfolio dla każdego ucznia. Instytut Badań Edukacji wydaje też kwartalnik oraz inne publikacje naukowe dotyczące jego pracy i prowadzonych badań.

W trakcie wizyty studyjnej odbyliśmy też spotkanie w Inspektoracie w Ploesti, będącym odpowiednikiem polskiego kuratorium oświaty. To jeden z 42 inspektoratów w Rumunii, obejmujący swoim zasięgiem najbardziej rozwinięty przemysłowo i zróżnicowany pod względem geograficznym Okręg Prahova, na obszarze którego funkcjonuje 261 placówek publicznych i 21 niepublicznych (przede wszystkim przedszkola, licea i szkoły policealne).

W Inspektoracie jest zatrudnionych 24 inspektorów o różnej specjalności. Ich praca polega przede wszystkim na prowadzeniu monitoringu podległych szkół i placówek (utożsamianego tutaj z ewaluacją instytucjonalną lub dotyczącą kadry dydaktycznej). Monitoring szkoły, dokonywany z reguły raz na 5 lat, trwa przeciętnie około 1 miesiąca. Badania prowadzi liczący do 30 osób zespół inspektorów o różnej specjalności (metodycy poszczególnych przedmiotów nauczania, osoby zajmujące się zarządzaniem i sprawami kadrowymi). Po ukończeniu takiego monitoringu placówka otrzymuje informację o stopniu spełnienia wymagań w pięciostopniowej skali (niesatysfakcjonujący, satysfakcjonujący, dobry, bardzo dobry, wyśmienity). Obszary poddawane tak pojętej „ewaluacji” są bardzo zbliżone do tematyki prowadzonych uprzednio w Polsce wizytacji bądź procesu mierzenia jakości pracy szkoły. Stwierdzenie uchybień w funkcjonowaniu szkoły skutkuje koniecznością

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

opracowania i wdrożenia przez taką placówkę planu naprawczego, uwzględniającego rekomendacje inspektorów.

Ciekawym faktem jest, że osoba kończąca studia i znajdująca zatrudnienie w szkole formalnie nie posiada kwalifikacji nauczycielskich. Aby je uzyskać, musi po 2 latach przystąpić do egzaminu (państwowego, organizowanego przez uczelnię wyższą) i zdać ten egzamin co najmniej na 7 w skali 1-10. Otrzymuje wtedy trzeci – najniższy stopień awansu zawodowego. Zdobywanie pierwszego stopnia awansu (najwyższego) poprzedzają liczne obserwacje lekcji prowadzonych przez dyrektora, inspektorów oraz komisję państwową złożoną z nauczyciela akademickiego, inspektora - metodyka i dyrektora szkoły. Nauczyciel jest zobowiązany do napisania pracy badawczej pod kierunkiem promotora uniwersyteckiego, musi tę pracę obronić (publicznie – każdy ma prawo obserwować taką obronę) i zdać egzamin obejmujący zagadnienia z zakresu pedagogiki ogólnej i metodyki oraz posiadanej specjalności zawodowej. Uzyskiwanie kolejnych stopni awansu skutkuje znaczącą podwyżką płacy.

W czasie pobytu w Rumunii mieliśmy również okazję być w Okręgu Prahova w Colegiul National im. Jeana Monnet w Ploesti. Placówka ma 170 - letnią tradycję, prowadzi nauczanie dla 1500 uczniów (od przedszkola do matury) w systemie dwuzmianowym. O wizji szkoły, jej sukcesach i ofercie edukacyjnej opowiadała dyrektor szkoły i nauczyciele tam zatrudnieni. Zobaczyliśmy bazę szkoły, specjalnie na naszą wizytę przygotowano wystawę osiągnięć pracy pozalekcyjnej. Nieco nas przerażała objętość obowiązkowej szkolnej dokumentacji, a zwłaszcza nauczycielskie portfolio, przypominające nasze polskie teczki awansowe sprzed wielu lat. Choć dyrektor uspokajała nas, że dobry nauczyciel nie ma problemu z prowadzeniem dokumentacji, to ogrom dokumentów gromadzonych przez nauczycieli jest przerażający i należy przypuszczać, że paraliżuje system edukacji.

Prof. Luciano Ciolan, opiekun ze strony rumuńskiej przedstawił nam zagadnienia dotyczące monitoringu i ewaluacji oraz kompetencji inspektorów. Ewaluacja jako proces realizowany okresowo uwzględnia wyniki monitoringu. Ewaluacja i monitoring polegają na komunikowaniu wyników w postaci raportów. Raporty te przedstawia się odbiorcom, jakimi są szkoły i różne inne instytucje. Zdaniem profesora, prezentowanie wyników tylko za pomocą raportu jest nieefektywne. Uważa, że należałoby wprowadzić do tego procesu element rozmowy bezpośredniej. W Rumunii tworzy się dużą ilość raportów. Raporty miały ułatwić komunikację, a ją zaburzyły. Raport jak stwierdził Lucian Ciolan powinien być zwięzły, czytelny dla odbiorcy. Po 5 latach doświadczeń w ewaluacji dostrzega zablokowanie procesu przez biurokrację. Ewaluacja jego zdaniem nie prowadzi do satysfakcjonującego rozwoju procesu kształcenia w szkole oraz tworzenia społeczności profesjonalistów, funkcjonujących w strukturze „szkoły uczącej się”. Temu przecież powinna służyć ewaluacja jakościowa.

Lucian Ciolan zaprezentował przykład pokazujący rozbieżność pomiędzy stanowiskiem 75% rumuńskiej kadry pedagogicznej, która postrzega system kształcenia jako bardzo dobry, a wynikami badania międzynarodowego, pokazującego, że wyniki kształcenia uczniów są znacznie niższe. Zdecydowanie podkreślił, że inspektorzy rumuńscy (ale też i ewaluatorzy zewnętrzni) powinni wskazywać szkole kierunki rozwoju - tak, by nie stała się „więźniem systemu” (procedur, raportowania) i zmierzała do poprawy procesu nauczania. Wskazał 3 najważniejsze funkcje w systemie monitoringu i ewaluacji:

1. Odpowiedzialność.
2. Zarządzanie.
3. Proces nauczania i rozwoju szkoły.

Inną istotną kwestią w systemie ewaluacji jest uwzględnianie przez ewaluatorów kontekstu funkcjonowania szkoły w środowisku. Należy zwracać uwagę, choćby w celu budowania kultury

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

przeprowadzania badań, aby wizytator traktował szkołę jako jednostkę odrębną i w sposób indywidualny. Konieczne jest traktowanie szkoły w kontekście jej uwarunkowań środowiskowych. Będzie to budziło zaufanie do wizytatora i procesu ewaluacji.

Wizyta studyjna przebiegała w niezwykle twórczej atmosferze, skłaniającej do wielu dyskusji i porównań z naszym systemem edukacji. Należy zwrócić uwagę, że nasz system edukacji dopracował się wielu wzorów w oparciu o które możemy planować dalsze doskonalenie jakości pedagogicznej. Sami też możemy być wzorem do pracy dla innych. Nie wolno nam zamykać się na inne przykłady ale trzeba upowszechniać własne i być przygotowanym na zmianę istniejących w celu bycia coraz lepszymi.

